ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHISINING SHAXSIY-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI QIYOSIY TAHLIL QILISH

Yo‘ldoshova Dilrabo Utkir qizi
TerDPI magistranti,
Ilmiy maslahatchi Jovliyev Jo‘rabek Alisher o‘g‘li

Annotatsiya Mazkur maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirish masalalari qiyosiy tahlil asosida yoritilgan. Tadqiqot jarayonida an’anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar solishtirilib, o‘qituvchi shaxsiga qo‘yiladigan talablarning o‘zgarib borayotgani tahlil qilinadi. Shaxsiy-pedagogik kompetensiyaning tarkibiy qismlari, jumladan kommunikativlik, empatiya, refleksivlik, axloqiy yetuklik va kreativ fikrlash kabi sifatlarning boshlang‘ich ta’lim jarayonidagi ahamiyati ochib berilgan. Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda shaxsiy-pedagogik kompetensiyani rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi, shaxsiy-pedagogik kompetensiya, qiyosiy tahlil, pedagogik tayyorgarlik, kompetensiyaviy yondashuv.

Аннотация В данной статье рассматриваются вопросы формирования и развития личностно-педагогической компетентности будущего учителя начальных классов на основе сравнительного анализа. В процессе исследования сопоставляются традиционные и современные педагогические подходы, анализируются изменения требований, предъявляемых к личности учителя. Раскрывается значение таких компонентов личностно-педагогической компетентности, как коммуникативность, эмпатия, рефлексивность, нравственная зрелость и креативное мышление в образовательном процессе начальной школы. Обоснованы научно-педагогические основы развития личностно-педагогической компетентности в системе профессиональной подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: учитель начальных классов, личностно-педагогическая компетентность, сравнительный анализ, профессиональная подготовка, компетентностный подход.

Abstract This article examines the issues of forming and developing the personal and pedagogical competence of future primary school teachers through a comparative analysis. The study compares traditional and modern pedagogical approaches and analyzes the changing requirements placed on the teacher’s personality. The importance of key components of personal and pedagogical competence, such as communicative skills, empathy, reflexivity, moral maturity, and creative thinking, in the primary education process is highlighted. The article substantiates the scientific and pedagogical foundations for developing personal and pedagogical competence in the professional training of future teachers.

Key words: primary school teacher, personal and pedagogical competence, comparative analysis, professional training, competence-based approach.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasi zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ta’lim jarayonida o‘qituvchining nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalari, balki uning shaxsiy fazilatlari, axloqiy qarashlari, kommunikativ madaniyati, pedagogik mas’uliyati va bolalar bilan ishlashdagi psixologik tayyorgarligi hal qiluvchi

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan ishlovchi pedagog shaxsining yetukligi, ijtimoiy faolligi va tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatish salohiyati kelajak avlodning shakllanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini qiyosiy tahlil qilish pedagogik ta’lim mazmunini takomillashtirish, o‘qituvchi tayyorlash jarayonini zamon talablariga moslashtirish nuqtai nazaridan dolzarb hisoblanadi.

Shaxsiy-pedagogik kompetensiya tushunchasi o‘qituvchining shaxsiy sifatlari bilan kasbiy faoliyati o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ifodalaydi. Bu kompetensiya o‘qituvchining o‘z kasbiga bo‘lgan munosabati, pedagogik faoliyatni ongli va mas’uliyat bilan amalga oshirish qobiliyati, o‘quvchilar shaxsini tushunish va ularning rivojlanish ehtiyojlariga mos pedagogik ta’sir ko‘rsatish imkoniyatlarini qamrab oladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun bu kompetensiya yanada muhimroq bo‘lib, chunki boshlang‘ich ta’lim bosqichi bolaning keyingi ta’limiy va shaxsiy rivojlanishi uchun poydevor vazifasini bajaradi. Shu jihatdan shaxsiy-pedagogik kompetensiya faqat bilimlar majmui emas, balki amaliy faoliyatda namoyon bo‘ladigan barqaror sifatlar tizimidir.

Qiyosiy tahlil jarayonida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini turli yondashuvlar asosida ko‘rib chiqish mumkin. An’anaviy pedagogik yondashuvda o‘qituvchining shaxsiy sifatlari ko‘proq intizom, mas’uliyat, talabchanlik va bilimdonlik bilan baholangan bo‘lsa, zamonaviy kompetensiyaviy yondashuvda bu sifatlar bilan bir qatorda moslashuvchanlik, kreativ fikrlash, empatiya, refleksiya va kommunikativlik kabi jihatlar ham muhim o‘rin egallaydi. Shu nuqtai nazardan, bo‘lajak o‘qituvchining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini qiyosiy tahlil qilish eski va yangi pedagogik paradigmalarning farqlarini ochib berishga yordam beradi.

An’anaviy ta’lim tizimida o‘qituvchi ko‘proq bilim beruvchi, nazorat qiluvchi va baholovchi shaxs sifatida talqin qilingan. Bunda o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari ikkinchi darajali ahamiyatga ega bo‘lib, asosiy e’tibor fan mazmunini yetkazishga qaratilgan. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi esa bolalardan intizom talab qiluvchi, qat’iy va talabchan shaxs sifatida ko‘rilgan. Zamonaviy ta’lim tizimida esa bu yondashuv tubdan o‘zgargan bo‘lib, o‘qituvchi o‘quvchi shaxsini rivojlantiruvchi, yo‘naltiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi hamkor sifatida qaralmoqda. Bu holat shaxsiy-pedagogik kompetensiyaning mazmunini kengaytirib, unga yangi sifat va ko‘nikmalarni kiritmoqda.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini qiyosiy tahlil qilishda uning kommunikativ qobiliyatlari alohida e’tiborga olinadi. An’anaviy yondashuvda muloqot bir tomonlama bo‘lib, o‘qituvchi gapiradi, o‘quvchi esa tinglaydi. Zamonaviy pedagogik qarashlarda esa muloqot ikki tomonlama, hamkorlikka asoslangan jarayon sifatida talqin etiladi. Bo‘lajak o‘qituvchi o‘quvchilarning fikrini tinglay olishi, ularni tushunishi, hissiy holatlarini inobatga olishi va individual yondashuvni ta’minlay olishi zarur. Bu jihatlar shaxsiy-pedagogik kompetensiyaning muhim ko‘rsatkichlari sifatida namoyon bo‘ladi.

Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining empatik qobiliyati zamonaviy ta’limda muhim ahamiyat kasb etadi. Oldingi yondashuvlarda empatiya pedagogik faoliyatda yetarli darajada e’tirof etilmagan bo‘lsa, bugungi kunda u o‘quvchi bilan samarali ishlashning asosiy sharti sifatida qaralmoqda. Empatiya o‘qituvchiga bolaning ichki dunyosini tushunish, uning muammolariga befarq bo‘lmaslik va ta’lim jarayonida psixologik qulay muhit yaratish imkonini beradi. Bo‘lajak o‘qituvchi uchun bu sifatni shakllantirish pedagogik tayyorgarlik jarayonining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

Shaxsiy-pedagogik kompetensiyani qiyosiy tahlil qilishda o‘qituvchining refleksiv qobiliyati ham muhim o‘rin tutadi. An’anaviy ta’lim tizimida refleksiya cheklangan bo‘lib, o‘qituvchi o‘z faoliyatini kamdan-kam hollarda tahlil qilgan. Zamonaviy yondashuvda esa o‘qituvchining o‘z pedagogik faoliyatini baholay olishi, xatolarini anglab yetishi va ularni bartaraf etishga intilishi muhim kompetensiya sifatida qaraladi. Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi uchun refleksiya kasbiy o‘sishning asosiy omillaridan biri bo‘lib, uning shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini doimiy ravishda rivojlantirib borishga xizmat qiladi.

Qiyosiy tahlil shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchining axloqiy va ma’naviy fazilatlarini baholash imkonini beradi. An’anaviy pedagogik modelda axloqiy talablar qat’iy me’yorlar asosida belgilangan bo‘lsa, zamonaviy yondashuvda bu fazilatlar insonparvarlik, bag‘rikenglik, adolat va ijtimoiy mas’uliyat kabi tushunchalar bilan boyitilgan. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi bolalar uchun axloqiy namuna bo‘lib xizmat qilgani sababli, uning shaxsiy fazilatlari ta’lim jarayonida bevosita aks etadi. Shu bois bo‘lajak o‘qituvchining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasi axloqiy yetuklik bilan chambarchas bog‘liqdir.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini qiyosiy tahlil qilish jarayonida innovatsion fikrlash va kreativlik masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Oldingi yondashuvlarda o‘qituvchidan tayyor dastur va metodikalarga qat’iy amal qilish talab etilgan bo‘lsa, bugungi kunda undan ijodkorlik, moslashuvchanlik va yangilikka ochiqlik talab etiladi. Boshlang‘ich sinfda o‘quvchilarning qiziqishini uyg‘otish, ularni faol o‘rganishga jalb etish uchun o‘qituvchi kreativ yondashuvlarga ega bo‘lishi zarur. Bu sifatlar shaxsiy-pedagogik kompetensiyaning zamonaviy talqinida muhim o‘rin egallaydi.

Qiyosiy tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasi statik holat emas, balki dinamik jarayon sifatida rivojlanadi. Pedagogik ta’lim jarayonida bu kompetensiya bosqichma-bosqich shakllanib, amaliyot jarayonida yanada mustahkamlanadi. An’anaviy yondashuvda bu jarayon ko‘proq nazariy bilimlar bilan cheklangan bo‘lsa, zamonaviy yondashuvda amaliy mashg‘ulotlar, treninglar, refleksiv tahlillar va pedagogik tajribalar orqali rivojlantiriladi. Bu esa bo‘lajak o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy jihatdan uyg‘un rivojlanishini ta’minlaydi.

Shaxsiy-pedagogik kompetensiyani qiyosiy tahlil qilish shuni anglatadiki, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisidan nafaqat bilimli bo‘lish, balki shaxs sifatida yetuk, ijtimoiy mas’uliyatli va bolalar bilan ishlashga psixologik jihatdan tayyor bo‘lish talab etiladi. Zamonaviy ta’lim tizimida bu kompetensiya o‘qituvchi faoliyatining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida qaralmoqda. Shu sababli pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida shaxsiy-pedagogik kompetensiyani shakllantirishga qaratilgan tizimli va kompleks yondashuvni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining shaxsiy-pedagogik kompetensiyasini qiyosiy tahlil qilish an’anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar o‘rtasidagi farqlarni ochib beradi hamda o‘qituvchi shaxsiga qo‘yilayotgan talablarning o‘zgarib borayotganini ko‘rsatadi. Bu tahlil asosida shaxsiy-pedagogik kompetensiyaning tarkibiy qismlari, ularning o‘zaro bog‘liqligi va ta’lim jarayonidagi ahamiyati aniqlanadi. Natijada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligini yanada takomillashtirish, ta’lim sifatini oshirish va yosh avlodni har tomonlama rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-12

1. Mukhtarova L.A. Ways of formation of ecological culture in children of primary age // AJMR:Asian Journal of Multimensional Research Journal. Vol 10, Issue 4, April, 2021. - Pp 648-652. (Impact Factor 7.699).
2. Mukhtarova, L. A. (2021). THE USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF A CULTURE OF ENVIRONMENTAL SAFETY. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 792-797.
3. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2021). POSSIBILITIES OF AN INTEGRATIVE APPROACH TO THE FORMATION OF A CULTURE OF ENVIRONMENTAL SAFETY. European Scholar Journal, 2(11), 43-44.
4. Muxtarova, L. A. (2021). Use of multimedia technologies in the educational process. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(4), 1781-1785.
5. Мухтарова, Л. А. (2018). Пути Использования Возможностей Мультимедиа В Повышении Качества И Эффективности Уроков Чтения В Начальных Классах. Научные горизонты, (11-1), 247-252.
6. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие И Формирования Критического Мышления У Школьников Начальных Классах. Гуманитарный трактат, (24), 13-14.
7. Мухтарова, Л. А. (2018). Развитие творческого мышления у школьников начальных классов. Гуманитарный трактат, (24), 9-10.
8. Kulmuminov, U., & Mukhtarova, L. (2023). POSSIBILITIES OF CREATIVE THINKING AND ITS MANIFESTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. Open Access Repository, 4(02), 81-84.
9. Lobar Mukhtarova, & Shahnoza Isakova. (2023). METHODOLOGY OF SPEECH DEVELOPMENT OF VISUALLY IMPAIRED STUDENTS. Academia Repository, 4(10), 360–371. Retrieved from
10. Mukhtarova Lobar Abdimannabovna, & Saidakhmatova Nafisa Soatmurod kizi. (2023). DEVELOPMENT OF READING UNDERSTANDING SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. Academia Science Repository, 4(04), 18–22. Retrieved from
11. Daminova Dilbar Melimurodovna, & Mukhtarova Lobar Abdimannabovna. (2023). PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF FORMING MATHEMATICAL LITERACY SKILLS OF PRIMARY SCHOOL PUPILS. Open Access Repository, 4(3), 971–976.
12. Erkin Babamuratov, Dzhuraeva Ulmashon, & Zhovliev Zhurabek. (2023). METHODS OF IDEOLOGICAL WORK FOR YOUTH WITH IDEOLOGICAL DEPRESSION. World Bulletin of Social Sciences, 27, 136-143.
13. Jorabek Jovliev. (2023). EDUCATION OF PRIMARY CLASS STUDENTS IN THE SPIRIT OF NATIONAL AND GENERAL HUMAN VALUESTECHNOLOGY. Open Access Repository, 10(10), 51–55.
14. Erdanova Zamira Olimovna 2023/10/8 CONDITIONS OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM Academia Repository 4, 10, 1-9
15. Erdanova Zamira Olimovna 2023/10/8 THE CONTENT AND ESSENCE OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM World Bulletin of Social Sciences 27, 18-22

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-12

16. Erdanova Zamira 2023/5/30 AL-HAKIM AT-TERMIZIY QARASHLARIDAN OLIY TA`LIMDA FOYDALANISHNING AHAMIYATI Journal of Universal Science Research 1, 5, 1466-1471 66 INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS universalconference.us INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS Volume 01, Issue 02, 2024

17. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. World Bulletin of Social Sciences, 27, 6 9. Retrieved from https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219

18. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. World Bulletin of Social Sciences, 27, 10-12. Retrieved from https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220

19. .Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. Open Access Repository, 9(10), 99–102. Retrieved from https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553

20. Boynazarova.N. (2023). BOSHLANG‘ICH SINFLARDA BUGUNGI KUNDA MATEMATIK SAVODXONLIKNI SHAKLLANTIRISH. Interpretation and Researches, 2(1) извлечено от https://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/960